

Nr 364.

Av herr **Björkman m. fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot vissa sammanslutningar.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen nr 264 med förslag till lag om förbud mot vissa sammanslutningar har tillkommit såsom ett resultat av motstridiga strävanden. Den ursprungliga anledningen till igångsättandet av den utredning genom särskilt tillkallade sakkunniga, på vilken propositionen i sina huvuddrag bygger, var förekomsten i Stockholm av en värnorganisation, om vilken överståthållarämbetet säger, att den »bildades under känslan av osäkerhet om ordningsmaktens förmåga att värna mot inre oroligheter och omstörtningförsök och vars motiv varit rent samhällliga». Sedermera hava myndigheternas uppmärksamhet riktats även mot sammanslutningar, som ställts i vissa politiska intressens tjänst och vilkas verksamhet icke kan anses väl förenlig med ett rättssamhälles fordringar.

För vår del vilja vi kraftigt understryka, att vi med samma skärpa bekämpa varje ansats till att med våldsamma eller eljest olagliga medel störa samhällsfriden, oavsett från vilket håll den komma må. Vi hava även i sådant syfte förordat långtgående åtgärder. Men ett förslag, som i likhet med den kungliga propositionen jämställer de lojala elementen i staten med de illojala, ett förslag, som lika mycket vänder sig mot samhällets försvarare som mot dess angripare, måste ingiva allvarliga betänkligheter. Det synes icke, som länsstyrelsen i Örebro län framhåller, »överensstämma med god rättsuppfattning att på samma sätt behandla den, som uppenbarligen varit besjälad av bästa uppsåt att lojalt understödja myndigheterna för rättsordningens upprätthållande, och den, som målmedvetet driver verksamhet för störande av samma ordning». Det är av vikt, som länsstyrelsen i Västmanlands län betonar, »att den känsla av plikt till samverkan med ordningsmakten, som otvivelaktigt ännu är för handen hos det stora flertalet medborgare, vidmakthålles och stärkes i stället för att avtrubbas och försvagas. Så synes kunna bliva fallet, därest, såsom skett i föreliggande lagförslag, nitet för ordningens upprätthållande under vissa förhållanden ställes i samma klass som förberedelse till uppror, och samma straffhot, som gäller för medlemmen av en väpnad kår med rent revolutionära syften, uppehålles mot den, som kanske i en för landet svår stund anslutit sig till en utan Konungens tillstånd bildad sammanslutning med uppgift att biträda ordningsmakten». Detta grundfel i lagens konstruktion förefaller oss vara så betydande, att den redan på grund härav över huvud icke bör antagas. Så oklart och svävande som lagens bestämmelser f. ö. äro formulerade, är det anledning befara, att de revolutionära krafterna alltför lätt skulle finna utvägar att kringgå dem. Det kungliga förslagets genomförande skulle kanske därför få en effekt rakt motsatt den avsedda. I stället

för att öka trygghetskänslan inom samhället skulle det skapa en ingalunda ogrundad känsla av oro hos stora delar av landets ordningsälskande befolkning.

Enligt vår mening måste det föreliggande problemet upptagas från en helt annan utgångspunkt än den, som Kungl. Maj:t anlagt. Det sammanhang, i vilket frågan bör insättas, torde, korteligen angivet, vara följande.

Främst måste en lagstiftning utformas, som gör det möjligt för myndigheterna att effektivt ingripa icke endast mot vissa *ytringar* av våldspartiernas undermineringsarbete utan mot dessa partier såsom sådana. Denna grundläggande synpunkt har närmare utvecklats i en vid årets riksdag väckt motion i ämnet (F. K. 156; A. K. 383). Vi bedja även i detta sammanhang att få hänvisa till den av herr Borell avgivna reservationen till kommitténs angående statsfientlig verksamhet yttrande över de sakkunnigas betänkande om förbud mot vissa sammanslutningar. De synpunkter, som i denna reservation anföras, skänka vi vår anslutning.

Hand i hand med genomförandet av en lagstiftning mot de revolutionära organisationerna och deras propaganda bör, som också flertalet över propositionen hörda myndigheter med kraft hävdade, ordningsmakten snabbt förstärkas. Såvitt vi ha oss bekant, ha emellertid inga anstalter i denna riktning vidtagits av regeringen i samband med den föreliggande propositionens utarbetande. Det räcker icke här med en sådan platonisk deklARATION som socialministerns i det kungl. förslaget, att statsmakterna självfallet hava »att sörja för en i avseende å storlek och utrustning tillräcklig ordningsmakt». Det måste även bliva sörjt för, att samhället verkligen erhåller en dylik ordningsmakt. »Ty», som överståthållarämbetet betonar i sitt yttrande, »liksom det bland skälen till stöd för den ifrågasatta lagstiftningen framhållits, att förefintligheten av väpnade organisationer utgjorde en källa till oro för den fredliga befolkningen, så kan med än större fog göras gällande, att känslan av en svag ordningsmakt också utgör en anledning till oro och bekymmer för befolkningen.»

Även om lagstiftningen och polisväsendet utbyggs efter de linjer, som ovan angivits, får man likväl icke förbise — detta icke minst med hänsyn till det moderna samhällets stora sårbarhet på grund av sina högt utvecklade tekniska anstalter — att situationer kunna uppkomma, då ordningsmaktens resurser icke ensamma förslå för samhällsfridens värnande. I sådana situationer måste myndigheterna lita till den laglydiga befolkningens frivilligt lämnade hjälp. Den ståndpunkten, att det skulle vara statens *uteslutande* rätt och plikt att sörja för ordningens upprätthållande, kan icke alltid hävdas. Lika väl som det finnes en den enskilde individens nödvärnsrätt, så finns det en samhällets kollektiva nödvärnsrätt. Det är ingalunda alltid säkert, att denna nödvärnsrätt »i förväg» kunnat beaktas på sätt, som socialministern anvisat, genom att polismyndigheterna själva åvägabragt den erforderliga förstärkningen, »särskilt genom förordnande av civila personer såsom extra polismän». En form måste därför finnas, som utan vidare möjliggör för lojala medborgare att i ett kritiskt läge biträda vid hävdandet av den lagbundna

ordningen. Bildas organisationer för ändamålet, bör det vara en självklar plikt å ena sidan för dessa att underkasta sig och å andra sidan för den objektiva polismyndigheten att utöva kontroll över desamma. Hur denna fråga rent lagtekniskt skall lösas, kunna vi icke här ingå på. Huvudsaken är, att lagen bygger på den klart markerade principen om *varje lojal medborgares oavvisliga skyldighet att vid behov ställa sig på ordningsmaktens sida vid undertryckandet av försök att våldsamt omstörta samhällsskicket*. För myndigheterna måste det kännas som ett stöd, att de veta med sig, att de i sista hand alltid kunna falla tillbaka på hela den laglydiga befolkningen som en stor kraftreserv. Och denna befolkning själv måste leva tryggare i medvetandet om sin obestridda nödvärnsrätt.

På grund av vad vi sålunda anfört om det sammanhang, i vilket föreliggande spörsmål bör insättas, samt våra i övrigt i ämnet utvecklade synpunkter få vi hemställa,

att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 264 med förslag till lag om förbud mot vissa sammanslutningar.

Stockholm den 2 maj 1934.

G. Björkman.

K. von Geijer.

Jöns Jönsson.

Israel Lagerfelt.

P. Sandström.
